

Як бачимо, високому рівню сформованості практичного компоненту відповідає оцінка 10-12 балів, середньому рівню 7-9 балів, низькому – 4-6 балів.

Розроблена методика діагностики сформованості готовності вчителів до соціально-педагогічної профілактики жорстокого поводження батьків з дітьми дає змогу констатувати рівні підготовленості вчителів до соціально-педагогічного захисту учнів та передбачити ефективність попереджувальної роботи в умовах соціально-виховуючого середовища.

Подальшу роботу стосовно покращення соціально-педагогічної профілактики жорстокого поводження батьків з дітьми ми плануємо в розробці програми для вчителів з елементами тренінгу “Запобігання жорстокого поводження з дітьми”, яка б дозволила підвищити рівень готовності вчителів до соціально-педагогічного захисту учнів та збагатила їх досвід щодо методів, форм та засобів профілактики.

Л і т е р а т у р а

1. Інформаційний вісник. Вища освіта / К.Б. Левченко, О.А. Удалова, І.М. Трубавіна, Л.Г. Ковальчук. – К., 2006. – № 18.
2. Механізми взаємодії органів державної влади та неурядових організацій у протидії жорстокому поводженню з дітьми. Навчально-методичний посібник. За редакцією Левченко К.Б., Трубавіної І.М. – К.: Юрисконсулт. – 2005. – 453 с.
3. Ковчина І.М. Підготовка соціальних педагогів до соціально-правової роботи. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. – 373с.

*Пріма Р.М.,
м.Луцьк*

КОМПОНЕНТНО-СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ СУТНІСНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФЕНОМЕНА „ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ УЧИТЕЛЯ”

У статті подається компонентно–структурний аналіз сутнісної характеристики феномену „професійна мобільність учителя школи I ступеня” крізь призму професіоналізації.

В умовах глобалізації суспільного розвитку зростає потреба в активних, конкурентоспроможних, динамічних, творчих, демократичних, толерантних особистостях, самодостатніх і самореалізованих, спроможних оптимально адаптуватися до сучасного мінливого інформаційного світу, які усвідомлюють свою роль у трансформації суспільства та необхідність мобільно реагувати на зміни.

Система освіти суттєво впливає на інтенсивність мобільності як найбільш дієве джерело становлення професійної мобільності. Професійна мобільність учителя як виключно важлива у структурі його особистісних якостей (Д’яченко М., Кандибович Л., Курлянд З., Мітіна Л. та ін.) небезпідставно пов’язана з внутрішнім самовдосконаленням особистості, яке базується на стабільних цінностях та потребі самовдосконалення, що зумовлює конкретизацію компонентно-структурної

характеристики феномену „професійна мобільність учителя”, зокрема, школи I ступеня.

Метою статті є здійснення компонентно-структурного аналізу педагогічної сутності феномену „професійна мобільність учителя школи I ступеня”.

Аналіз поняття „професійна мобільність” дозволяє розглядати його як одну із сутнісних характеристик людини, що проявляється у професійній діяльності. Водночас з позицій педагогічної акмеології мобільність розуміється як важлива складова професіоналізму педагога, його професіоналізації – ” формування позиції, інтеграції особистісних і професійних якостей у процесі виконання обов’язків”, що відображає ” процес саморозвитку людини протягом життя, в межах якого відбувається становлення специфічних видів суб’єктної активності особистості на основі розвитку і структурування сукупності професійно орієнтованих характеристик, що забезпечують реалізацію функцій пізнання, спілкування і регуляції в конкретних видах діяльності та на різних етапах професіонального шляху” [1, 13-14].

Принагідно зауважимо, що у контексті професіоналізації майбутнього вчителя професійна мобільність ” є складним процесом взаємодії потреб, інтересів, стимулів..., настанов, ціннісних орієнтацій і мотивів. Наслідком цього є певний тип мобільної поведінки...” [2, 56] вчителя. Це дає підстави стверджувати, що професійна мобільність – це складне системне утворення, інтегральна якість особистості та діяльності педагога, що формується і виявляється в процесі професійної підготовки, перепідготовки, самовиховання і творчої самореалізації фахівця, тобто розуміється як можлива стратегія професіоналізації педагогічних кадрів.

Такий підхід щодо сутнісної характеристики феномену „професійна мобільність учителя”, зокрема, школи I ступеня, дозволяє розглядати його у кількох значеннях. Зокрема, у *широкому значенні* – це ознака рухливості педагога, здатності до швидкої адаптації, тобто **адаптаційна активність**, спроможність при цьому знаходити потрібні форми діяльності – **адаптаційна мобільність**: зміни статусу, категорії, підготовленість до продуктивного саморозвитку, готовність та здатність учителя до набуття нових професійних знань, умінь, навичок ; уміння швидко орієнтуватися у ситуації, самоактуалізуватися, саморегулюватися, самоорганізовуватися, самоконтролюватися. Вочевидь, мова йде про індивіда, який має певну потребу і потенціал самореалізації, самовдосконалення у певному професійному середовищі.

У *вузькому розумінні* професійна мобільність пов’язана з безпосереднім швидким виконанням конкретних посадових завдань.

З огляду на вищезазначене цілком правомірно розглядати професійну мобільність як складне індивідуально – технологічне утворення, що інтегрує дві підсистеми. По-перше, **якості особистості**, що визначають професійну мобільність, розвивають внутрішні потреби у професійній мобільності (суб’єктивний чинник):

а) **професійна придатність** як виявлення стійкості, внутрішньої мотивації до професійної діяльності, професійної задоволеності (на даний час і у процесі професійного розвитку), що виражається у *професійній спрямованості особистості вчителя* -

професійне покликання:

– професійне світосприйняття (самоідентифікація);

- усвідомлення значущості професії;
- виявлення сукупності необхідних професійно-психологічних якостей, позитивного ставлення до себе як до майбутнього педагога – професіонала та ін.;
- розуміння цільових та ціннісних орієнтацій особи, необхідних у професійному розвитку;
- спроможність зберігати честь і гідність професії, бачити її неповторний функціональний внесок у розвиток суспільства, усвідомлення власної потреби у суспільстві;
- самовідповідність вимогам професії, його мотивам, нахилам, задоволеність працею у фаховій діяльності. Внутрішніми усвідомленими спонуками до мобільності при цьому є відповідна мотивація – ціннісні орієнтації особистості: світоглядні норми, уявлення, ідеали, матеріальні чи ідеальні предмети, здатні задовольнити потреби та інтереси фахівця тощо; сила мотивації і спрямованість мотивації (змістова характеристика мотиваційних процесів, що може проявлятися залежно від поставлених цілей; орієнтування фахівця не просто на виконання окремих професійних функцій, а на оволодіння цілісним змістом педагогічної діяльності шляхом формування вмотивованих ліній поведінки й розвитку);

професійні інтереси, наміри, прагнення:

- наявність (відсутність) потягу до кар'єри;
- усвідомленість перспективи, зони найближчого власного професійного розвитку (саморозвитку), здатність щодо її реалізації;
- усвідомлення власного професійного статусу, потреба у кар'єрному зростанні;
- прагнення індивідуалізувати свою працю, самореалізувати у ній свої потреби, власну самобутність, саморозвиток засобами професії;

професійна працездатність:

- володіння професійною гнучкістю (адаптивністю до зміни напрямку, змісту роботи, керівництва, оточення, умов праці, оплати праці тощо);
- здатність витримувати тривале навантаження, відповідність активності підвищеним професійним вимогам;
- прагнення вийти за межі своєї професії (міжпрофесійна мобільність), збагатити професію особистим творчим внеском;
- професійна відкритість щодо постійного навчання, накопичення досвіду, змін;
- наявність професійного потенціалу, професійних ресурсів: спроможність досягти необхідного і прогнозованого рівня професійних особистісних якостей, знань, умінь;

б) професійно важливі якості:

- *особистісні* (індивідуальний імідж, адаптивність, самостійність, комунікативність, оперативність мислення, цілеспрямованість, відповідальність, критичність мислення, здатність до самопізнання, саморозвитку, самоосвіти, самоконтролю; гнучкість, пластичність розуму як психологічний феномен, що проявляється в проблемній ситуації через вироблення чи прийняття нових, оригінальних підходів щодо її розв'язання, доцільне варіювання способів дій, легкість перебудови знань чи фахових навичок, пластичність поведінки, що характеризує

рівень не тільки когнітивного, але й цілісного особистісного розвитку як оптимальна умова, необхідна для професійного розвитку вчителя, його педагогічної гнучкості);

– у *професійному середовищі* (здатність концентруватися, спрямовувати себе на виконання певного завдання, планувати роботу, організовувати, мотивувати, оцінювати; емоційна стабільність);

– *щодо характеристики діяльності* (креативність, рефлексивність, оптимальні дії у нестандартних ситуаціях, цілетворення і цілереалізація, винахідливість і здатність прогнозування, готовність керувати колективом і самим собою);

в) професійна культура (коректність, порядність, толерантність, контактність, культура мовлення, етика спілкування, уважність, дисциплінованість, старанність, відповідальність);

г) академічна мобільність (мобільність знань, здатність навчатися, накопичувати, поновлювати знання, творчо застосовувати професійний досвід (активність, цілеспрямованість, систематичність і результативність підвищення професійних знань, умінь і навичок), реалізувати і підтримувати нове в освітянській сфері, виявлення професійної відкритості навчанню у поєднанні з самостійними творчими успіхами);

д) професійна компетентність (наявність базових професійних знань, умінь, навичок, спроможність визначати і набувати необхідних (адекватних, продуктивних) знань (навіть за межами спеціальності / кваліфікації), приймати оптимальне рішення у проблемних ситуаціях, управляти власним професійним потенціалом з метою досягнення максимальної ефективності у роботі (самореалізація у професії), ” здатність до складних культуродоцільних дій, якими є набуті компетентності“ [3], професійний досвід.

По-друге, **середовище**, в якому розвивається індивідуальна професійна мобільність майбутнього вчителя початкових класів (об’єктивний чинник професійної мобільності): *професійна орієнтація* (індивідуальна орієнтованість на професію вчителя, професійне самовизначення), *професійний вибір* (профвідбір при посадовому підвищенні, при складанні кадрового резерву, врахування планів професійної освіти (підвищення кваліфікації, стажування), *професійна адаптація*, *професійна мотивація* (забезпечується професійним середовищем), *професійна активізація* (стимулювання, оцінка, атестація тощо), *професійна освіта, навчання, виховання*.

Зауважимо, що усі ці процеси відбуваються як у період допрофесійної підготовки майбутнього фахівця, так і професійного навчання, активізації його міжпрофесійної мобільності за межами безпосередньої професійної діяльності.

Додамо, що у структурі досліджуваного феномена вищезазначені підсистеми взаємопов’язані: під впливом другої підсистеми (об’єктивний чинник професійної мобільності) розвиваються особистісні професійні якості майбутнього вчителя початкових класів (суб’єктивний чинник професійної мобільності). При цьому ступінь розвитку якостей, які визначають професійну мобільність особистості, її можливості до набуття професійної компетентності, професіоналізму, залежать як від якості самого професійного (освітньо-виховного) середовища, так і від власних потенцій особи щодо набуття та підтримки своєї мобільності. Поділяючи думку науковців щодо сутнісної характеристики професійної мобільності службовців у галузі державного

управління та державної служби в Україні (Оболенський О., Шпекторенко І., Хаджирадєва С. та ін.), ми розглядаємо поняття „професійна мобільність учителя школи І ступеня” як системне явище, що віддзеркалює його можливості стати мобільним у професійному відношенні завдяки тісному взаємному впливу об’єктивної (середовище, кадрова політика тощо) і суб’єктивної сторін (особистісні якості), ступінь їх результативності, досягнення [4, 268].

Вищезазначене дає підстави розглядати структуру професійної мобільності вчителя школи І ступеня як таку модель (модель – це зразок, що відтворює, імітує будову та дію будь – якого об’єкта, а, відтак, і використовується для отримання нових знань про об’єкт [5]; вочевидь модель виступає по суті штучною системою, котра відображає основні властивості досліджуваного об’єкта – оригінала [6]), що відображає технологію набуття ним професійної компетентності, професіоналізму, ”мобілізує” власні потенційні можливості, якості, за допомогою системи професійної активізації, адаптації, виховання, мотивації, безперервної освіти (навчання), самоосвіти стати мобільною особою у сприятливому освітньо-виховному професійному середовищі.

Принагідно зазначимо, що структурування процесів, які відбуваються в освітньо-виховному (професійному) середовищі, є певною мірою ідеалізованим, оскільки умови реалізації професійного потенціалу майбутнього вчителя початкових класів повинні бути максимально сприятливими, набуваючи ознак чинника формувального впливу, поєднуючи в собі як освітні пріоритети, так і індивідуальні інтереси майбутнього фахівця у контексті його ставлення до суспільних вимог щодо обраного фаху, до професійної діяльності в цілому.

Таким чином, з огляду на вищезазначене компонентно – структурний аналіз педагогічної сутності поняття „професійна мобільність учителя школи І ступеня” дає підстави конкретизувати його складові, що мають охоплювати різні напрямки та сфери його діяльності:

когнітивна як системоутворювальна, що віддзеркалює пріоритетність цінності педагогічної професії, потенціал самореалізації у професії, можливість набуття ознак професійної мобільності;

особистісна, яка проявляється у таких інтегральних характеристиках, як: індивідуальний імідж (спрямованість, компетентність, гнучкість (різноманітність і адекватність у різних формах активності); самоактуалізація – вищий рівень мотивації, пов’язаний з процесами самореалізації, з умінням зрозуміти себе, що спрямовує особистість учителя до рефлексії власної поведінки, передбачає постійний рух уперед, спрямованість на особистісне і професійне зростання, коли найбільш повно розкриваються творчі здібності педагога, реалізуються його потенції, індивідуальний стиль діяльності, тобто формується особистість учителя-професіонала; самоактивізація, адаптаційна активність (мобільність), оперативність, критичність мислення;

операційно – процесуальна, пов’язана з удосконаленням умінь і навичок у галузі самопізнання, самоідентифікації (з визначенням соціальним, професійним, культурним, едукаційним середовищем); рефлексивність, саморефлексія, педагогічний менеджмент.

У цьому контексті цілком правомірним видається осмислення професійної мобільності вчителя школи I ступеня як інтегральної якості особистості, „ що проявляється у здатності успішно переключатися на іншу педагогічну діяльність або змінювати види діяльності, залишаючись у педагогічному просторі, що передбачає володіння системою узагальнених професійно – педагогічних методів і прийомів для виконання будь-яких завдань у межах шкільного навчально-виховного процесу,...вимагає високого рівня узагальнених професійно-педагогічних знань, умінь їх удосконалювати і самостійно здобувати, готовності до оперативного відбору та реалізації оптимальних способів розв’язання будь-яких педагогічних задач, базуючись на передовому педагогічному досвіді і гуманістичному світобаченні“ [7, 96].

Як підсумок вищесказаного, зазначимо, що виокремлені компоненти сутнісної характеристики феномену ”професійна мобільність учителя школи I ступеня“ слугуватимуть підґрунтям для розробки досліджуваного поняття в логіці підсистеми ” бакалавр – спеціаліст – магістр “.

Л і т е р а т у р а

1. Остапчук О. Професійний саморозвиток і самопроектування в системі педагогічної освіти // Шлях освіти .– 2007. – №4. – С.13-14.
2. Хаджирадєва С. Професіоналізація державної служби як науково-практична проблема // Актуальні проблеми державного управління: Зб.наукових праць.– Одеса, 2005.– Вип.4(24).–С.53-58
3. Трубачева С.Є. Умови реалізації компетентнісного підходу в навчальному процесі: Компетентнісний підхід у сучасній освіті // Світовий досвід та українські перспективи. Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. Овчарук О.А.– К., 2004.–С.53-65.
4. Оболенський О. Державне управління та державна служба: сучасні напрями розвитку.– Одеса, 2003.-316с.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Укладач і гол. ред. В.Т.Бусел.– К.: Ірпінь, 2004.-1440с.
6. Ковальчук В.К., Моїсєєв Л.М. Основи наукових досліджень: Навч. посібник – К.: ВД ” Професіонал “, 2004.-208с.
7. Курлянд З.Н. Становлення позитивної Я-концепції майбутнього вчителя. – Одеса, 2005.- 163с.

Лимар Л.В.

ГУРТОК ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ФОРМА ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ

Кружок иностранного языка является эффективной организационной формой работы по иностранному языку. Статья содержит информацию про историографию понятия, методы и принципы организации работы кружка иностранного языка, а также виды и методы работы преподавателя иностранного языка в рамках кружка иностранного языка.

Іноземна мова в наш час не тільки важливий засіб спілкування, одержання інформації. Знання мови свідчить про рівень освіченості, інтелігентності людини